

Larry Coryell

otec gitarovej fúzie

(foto: archív)

Americký gitarista a skladateľ prispel od konca 60. rokov významnou mierou k formovaniu i vývoju moderného jazzu. Svojím brilantným majstrovstvom v spájaní rôznych štýlov priniesol nové prostriedky do vznikajúcej fúzie jazzu a rocku a zároveň do úplnej komplexnosti rozšíril výrazové možnosti jazzovej gitary. Ako jeden z pionierov fusion sa však s ľahkosťou pohyboval aj medzi klasickou hudbou či world music a svojmu poslaniu ostal verný do posledných dní – Larry Coryell odišiel v polovici februára vo veku 73 rokov, len deň po svojom vystúpení v newyorskom klube Iridium.

Pripravil Miroslav ZAHRADNÍK

Narodil sa v roku 1943 v texaskom Galvestone ako Lorenz Albert Van DeLinder. V ranom detstve sa začal venovať hre na klavíri, neskôr na ukulele, avšak inšpirovaný nahrávkami Barneyho Kessela a Wesa Montgomeryho upriamil svoj záujem na elektrickú gitaru. Keď ako pätnásťročný hrával rockandroll, výrazovo ho najviac ovplyvňovali veľikáni bluesovej elektrickej gitary B. B. King, Chuck Berry a Jimi Hendrix. V tomto období však ešte svoje hudobné skúsenosti nepovažoval za dostatočné, a preto nastúpil na štúdium žurnalistiky. Zároveň začal navštevovať súkromné hodiny gitary.

The Free Spirits

V polovici 60. rokov prerušil svoje štúdiá na Washington University v Seattle a presťahoval sa do New Yorku, kam prišiel s túžbou hrať jazz, ktorý poznal z nahrávok svojich obľúbencov Charlieho Parkera, Milesa Davisa, Johna Coltrana, Wesa Montgomeryho a Tala Farlowa. Zároveň využil možnosť študovať klasickú gitaru na Mannes School of Music. Rýchlo si však uvedomil, že mesto i samotná doba prajú hudobnej slobode, kreativite a novým experimentom. Stretával množstvo

osobností nachádzajúcich nové výrazové prostriedky a zároveň úspech v hudobnom priemysle (Jimi Hendrix, Frank Zappa, Buddy Guy, Bill Graham, Steve Windwood, Velvet Underground, Doors), avšak možnosť zažiť na koncertoch Wesa Montgomeryho, Dizzyho Gillespieho, Stana Getza, Ahmada Jamala či Modern Jazz Quartet v ňom utvrdili túžbu hlbšie porozumieť jazzu. Stal sa členom kvinteta bubeníka Chica Hamiltona, v ktorom nahradil gitaristu Gábora Szabóa (album *The Dealer*, Impulse! 1966). Už na tejto nahrávke sa začína formovať jeho jazzový výraz ovplyvnený akordickou sofistikovanosťou Montgomeryho, ale aj špecifickým živelným frázovaním Granta Greena.

Neskôr sa objavoval na nahrávkach kvarteta vibrafonistu Garyho Burtona (albumy *Duster*, *Lofty Fake Anagram*, *A Genuine Tong Funeral*, RCA 1967–1968). Svieži burtonovský melodický straight-ahead jazz už Coryell podporuje svojou ohromujúco virtuóznou dravou gitarou s nabrúseným zvukom a medzi jazzovými gitaristami dovedty nepočutými frázami. Vnáša do jazzu celé výrazové spektrum a množstvo technických prostriedkov gitarovej hry (využíva napríklad bending – ohýbanie tónu, typické skôr pre blues, rock alebo country).

V New Yorku založil Coryell svoju prvú významnú psychedelickú kapelu The Free Spirits, v ktorej okrem hry na gitare aj spieval a využíval sitar. The Free Spirits bývajú označovaní za vôbec prvú jazzrockovú kapelu na svete a ich album *Out Of Sight And Sound* (ABC 1967) vyšiel tri roky pred slávnym fusion projektom *Bitches Brew* Milesa Davisa. V tejto zostave účinkoval aj bubeník Bob Moses, ktorý sa v roku 1976 spolu s Jacom Pastoriusom objavil na slávnom debute *Bright Size Life* Pata Methenyho.

Koncom 60. rokov vyšli vo vydavateľstve Vanguard jeho prvé sólové albumy *Lady Coryell* a *Coryell*, ktoré piesňovou tvorbou s Coryellovým spevom, hendrixovskou energiou a umeleckou snahou o prepojenie rocku, popu, blues a jazzu čiastočne nadväzujú na dravosť The Free Spirits.

Spaces – zrelá fúzia a Jedenásty dom

„Snažili sme sa byť predovšetkým odlišní. Nechceli sme len napodobňovať naše jazzové vzory, pretože sme cítili, že to nie je správne... Aby to celé fungovalo, musel som prísť s novými nápadi, a tak som prirodzene inklinoval k premiešavaniu štýlov.“ Prelomovým bol pre Coryella rok 1969, keď po vystúpení fusion power tria The Tony Williams Lifetime s Johnom McLaughlinom začal spolupracovať s týmto britským gitaristom v projekte Spaces. Coryell hľadal svoj vlastný zvuk ako väčšina hudobníkov jeho generácie a usiloval sa prepojiť atraktívny výraz elektrického blues s jazzovou sofistikovanosťou a virtuozitou. „Chcel som zdokonaľiť intelektuálny obsah obmedzenej frazeológie v rockovom a bluesovom hraní,“ spomína pre magazín *allaboutjazz.com*, „a zároveň vnieť viac zemitej a bluesovej energie do jazzových nápadov“.

Prekvapením bol album *Spaces* (Vanguard 1970), prvá vyzretá nahrávka jazzrockovej fúzie s hviezdou zostavou (Chick Corea, Billy Cobham, John McLaughlin, Miroslav Vitouš). Coryell sa potreboval konfrontovať s McLaughlinom, ktorý mal podobné hudobné i filozofické vzory a zároveň už spolupracoval s Milesom Davisom na novej koncepcii elektrickej éry jazzu. Oba gitaristi patrili k priekopníkom kombinujúcim jazzový vokabulár (alterácie stupnic, akordické substitúcie a i.) s výrazovými prostriedkami rockovej gitary (skreslený zvuk, bending, vysoká hlasitosť). Ich eklektický štýl zo začiatku 70. rokov mal mimoriadne dôležitý vplyv na ďalšie smerovanie moderného fusion, ktorý následne rozvíjali gitaristi, ako napríklad Bill Connors a Allan Holdsworth. Odozva na spoločné projekty ich katapultovala do sveta postmodernej novátorskej dimenzie, v ktorej dominovali prieniky jazzu so zvukovosťou rocku, funky, klasickej hudby, ale aj v tých časoch obľúbenej indickej tradičnej hudby. Množstvo jazzových hudobníkov nachádzalo v 70. rokoch svoju hudobnú a životnú inšpiráciu v indickej filozofii a spiritualite. V oblasti progresívneho jazzu, ale i roc-

ku ponúkali 70. roky nielen kreatívnu umeleckú slobodu, ale i nadšenie z nových zvukových a štúdiových možností. V štúdiu Electric Lady pod produkčným vedením Eddieho Kramera (mal výrazný podiel na legendárnych albumoch Jimiho Hendrixa, Led Zeppelin či Davida Bowieho) nahral Coryell album *Barefoot Boy* (Flying Dutchman 1971). Jeho vrcholom je skladba *Gypsy Queen* gitaristu Gáboru Szabóa, ktorú kapela zaznamenala v triu ešte pred príchodom basgitaristu Mervina Bronsona do štúdia. Steve Marcus na soprán saxofóne, Roy Haynes na bicích a strhujúco elektrizujúci groove Larryho Coryella predstavujú živelnú fúziu výbušného rockového výrazu a improvizatívnej jazzovej virtuosy a samotný Coryell na tejto nahrávke akoby preberá štafetu vývoja jazzrocku priamo z rúk Jimiho Hendrixa...

Nasledujúci Coryellov hudobný vývin smeroval k založeniu legendárnej fusion zostavy The Eleventh House, podľa vzoru McLaughlinovho Mahavishnu Orchestra a Coreoeho Return to Forever, ale aj pod vplyvom britských kapiel – progrockovej Soft Machine či bluesrockových Derek and the Dominos. Kapela v obsadení Randy Brecker (trúbka, neskôr ho nahradil Mike Lawrence), Mike Mandel (el. klavír, syntetizér), Alphonse Mouzon (bicie nástroje, perkusie), Danny Trifan (basgitar, neskôr John Lee) a Larry Coryell patrila v polovici 70. rokov

komerčným ťahom Coryellovho manažmentu. Toto v podstate prvé moderné gitarové duo odohralo v USA i v Európe množstvo koncertov, z nahrávok ktorých zostavili album *Two for the Road* (Arista 1977). Mimoriadny úspech komornej koncepcie (nielen gitarové duó a triá) znamenali pre Coryella spolupráce s Philipom Catherinom, Emily Remler, Johnom Scofieldom či Joeom Beckom. K výnimočným patria najmä nahrávky s belgickým gitaristom Philipom Catherinom *Twin-House* (Elektra 1977), *Splendid* (Elektra 1978) a akustické kvarteto *Young Django* (MPS 1979) so Stephanem Grappellim a Niels-Henningom Ørstedom Pedersenom alebo progresívne *The Larry Coryell/Michael Urbaniak Duo* (Keytone 1982).

V roku 1979 založil Larry Coryell spolu s Johnom McLaughlinom a Pacom de Luciom slávne akustické gitarové supertrio (album *Castro Marin*, Philips 1981), v ktorom ho pre pretrvávajúce problémy s alkoholom a drogami nahradil Al DiMeola. Vďaka podpore priateľov Herbieho Hancocka, Wayne Shortera a kontrabasistu Bustera Williamsa sa však Coryell odhodlal zapísať so svojou závislosťou aktívnym spôsobom praktizovania budhizmu, ktorý mu bol síce od mladosti blízky, no až v tomto ťažkom období dokázal naplno preniknúť do jeho podstaty. Coryell bol počas celej svojej kariéry úzko spätý s tradíciou európskej klasickej hudby.

Lagrènom, Richardom Bonom a Billym Cobhamom (Shanachie 1997), *Cause and Effect* so Steve Smithom a Tomom Costerom (Tone Center 1998), *Tricycles* s Markom Eganom a Paulom Werticom (In+Out Records 2003), *Traffic* s Victorom Baileyom a Lennym Whiteom (Chesky Records 2006) a *Heavy Feel* (Wide Hive 2015). S rovnakou brilantnosťou zároveň neustále vzdával hold jazzovej tradícii a odkazu legend na albumoch *Dedicated to Bill Evans and Scott La Faro* (Jazzpoint 1987), *Monk, Trane, Miles & Me* (High Note 1999) či *Montgomery* (Patuxent Music 2011). Okrem toho bol Larry Coryell aktívny aj ako gitarový inštruktor, do časopisu *Guitar Player* prispieval pravidelnými gitarovými lekciami a vydal niekoľko gitarových videoškôl. V roku 2007 vyšla jeho knižná autobiografia *Improvising: My Life in Music* (Backbeat Books, New York).

K posledným Coryellovým dielam patria opery podľa románov L. N. Tolstého *Vojna a mier* a *Anna Karenina*. *Vojnu a mier* prezentoval na gitarovom festivale The World of Guitar v ruskej Kaluge v máji 2015 s Moskovským symfonickým orchestrom a kapelou prominentného ruského gitaristu Romana Miroshnichenka. „Týmto dielom sa chcem dotknúť srdc poslucháčov s jednoduchým, no často nepochopeným posolstvom posvätnosti mieru. Nemyslím tým iba absenciu násilia, ale proaktívny postoj, kto-

k najvplyvnejším jazzrockovým zostavám. Záluba jej lídra v mysticizme sa symbolicky preniesla aj do názvu, ktorý pochádza z významu astrologických domov v znameniach zverokruhu: Jedenásty dom – dom priateľstva, spájaný so znamením Vodnára a budovaním nového pohľadu na svet, bol preňho lákavým zdrojom umeleckej inšpirácie. Pôsobenie kapely dokumentuje popri koncertných nahrávkach trojica štúdiových albumov: *Introducing the Eleventh House* (Vanguard 1974), *Level One* (Arista 1975) a *Aspects* (Arista 1976). Po rozpade kapely v roku 1976 sa jej členovia pod vedením dvojice Coryell – Mouzon príležitostne vracali na scénu v komerčnejšej podobe (*Back Together Again*, Atlantic Records 1977, *The 11th House*, Pausa Records 1985).

Kráľ akustickej gitary

Už album *Spaces* okorenil brilantný akustický dialóg Coryella s McLaughlinom v skladbe *Rene's Theme*, ale až v polovici 70. rokov prišiel do módy nový trend, kontrastujúci s hlasnou energiou jazzrockových kapiel a akustické duo s gitaristom Stevom Khanom bolo úspešným

Začiatkom 80. rokov vyšli jeho obdivuhodné úpravy pre sólovú gitaru s vkladom jeho charakteristickej živej virtuosy a zároveň ohromujúcim harmonickým citom. Transkripcie Ravelovho *Bolera*, Stravinského *Svätenia jari* alebo Gershwinovej *Rapsódie v modrom* patrili ku klenotom jeho koncertného repertoáru a ich avantgardným podaním ďalej rozširoval konvenčné zvyklosti gitarovej interpretácie (albumy *Boléro*, *Scheherezade*, *Le Sacre Du Printemps*, *L'Oiseau de Feu / Petrouchka*, *The Four Seasons*, *Visions in Blue – Coryell plays Ravel & Gershwin*).

Moderné fusion i mainstream

Koniec 90. rokov priniesol oživenie zašlej slávy a svetové turné The Eleventh House Reunion Band, na ktorom sa k pôvodným členom kapely (Coryell, Brecker, Mouzon) pridal basgitarista Richard Bona (resp. Jeff Berlin). Coryell však ostal v oblasti moderného elektrického fusion neustále aktívny, o čom svedčí viacero skvelých, invenciou a energiou nabitých albumov: *Spaces Revisited* s Birëlim

rý hlása: mier je cestou. Rovnako ako väčšina opier, aj *Vojna a mier* má tragický charakter. Je to príbeh ruského boja a draho vykupeného víťazstva nad nenásytnými napoleonskými vojskami zo začiatku 19. storočia. *Moje srdce si neželá nič viac, než priniesť šťastie poslucháčom, a tak podnieť rozvoj ľudskosti.* Naša úcta a vďaka za tento skutočne aktuálny odkaz, ale najmä za hudobný prínos, patrí jednému z najvýznamnejších gitaristov 20. storočia, ktorého majstrovstvo sme mali možnosť počuť aj priamo na Slovensku počas jeho dvoch návštev festivalu Bratislavské jazzové dni v rokoch 1983 a 1998. ✕

Autor je doktorandom na Katedre muzikológie FiF UK v Bratislave.

